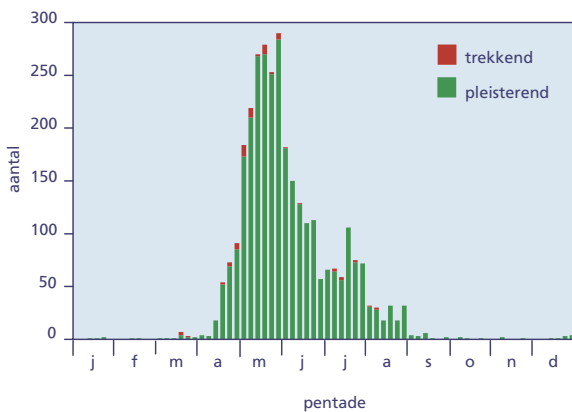

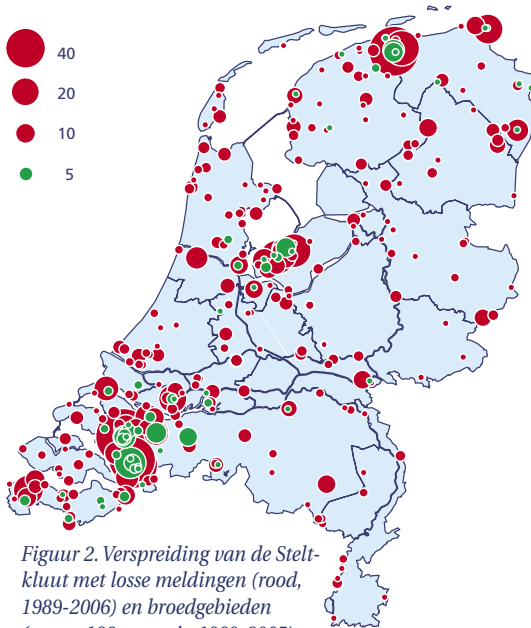

Steltkluut: zomergast uit het droge zuiden

De Steltkluut is een opvallende en fraaie vogel. Het zwart-witte verenkleed, de lange dunne snavel en de extreem lange rode poten maken determinatie eenvoudig. In Europa broeden ongeveer 20.000 paar Steltkluten, vooral in Spanje (15.000), Portugal (1200 paren) en Frankrijk (1500, langs Middellandse Zee en zuidelijke Atlantische kust). De aantallen in deze landen fluctueren, terwijl de Italiaanse populatie (c. 1300 paren) in de jaren tachtig groeide. Het broedgebied in Zuid-Europa schuift langzaam in noordelijke richting op, wellicht als gevolg van het opwarmende klimaat. Zuid-Europese broedvogels en hun nakomelingen overwinteren vooral in Senegal en aangrenzende delen van de Sahel, waarbij jonge vogels gemiddeld zuidelijker verblijven dan volwassenen. Een deel van de populatie overwintert in Marokko en langs de zuidelijke kusten van het Iberisch Schiereiland (c. 1000 in Portugal en minimaal 2200 in Spanje).

Figuur 1. Seizoenpatroon van de Steltkluut (som van de aantallen per vijfdaagse periode in 1989-2006).

Figuur 2. Verspreiding van de Steltkluut met losse meldingen (rood, 1989-2006) en broedgebieden (groen, 188 paren in 1989-2005).

Zomervogel

De Steltkluut is in ons land een vrij zeldzame zomervogel waarvan losse waarnemingen worden ingezameld met het Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels (BSP). Van de ruim 240.000 BSP-waarnemingen uit 1989-2006 hebben er 1339 betrekking op Steltkluten (incl. meerdaagse waarnemingen). Ze zijn aangevuld met 696 meldingen afkomstig van Waarneming.nl. Voor analyse van o.a. seizoenpatroon en verspreiding zijn dubbelwaarnemingen er zoveel mogelijk uitgefilterd.

Mei is de absolute topmaand met 47% van alle waarnemingen, gevolgd door juni (23%) en juli (14%) (figuur 1). De zeven maanden van het 'winterhalfjaar' (september tot en maart) zijn samen goed voor slechts 1% van de waarnemingen.

In de meeste gevallen worden solitaire vogels of duo's gemeld (resp. 39% en 29%). Er zijn vijf meldingen van meer dan 15 vogels op één (broed-)plek: juli-augustus 1990 Zoommeer (max. 18), mei 1992 Markiezaatsmeer (18), mei-juni 1999 Rammegors (24), mei-juni 2000 Ezumakeeg (18) en mei 2001 Ezumakeeg (19). Slechts 2% van de waarnemingen betreft trekkers, hoewel deze soort ook op afstand en in de vlucht onmiskenbaar is. Dit suggereert dat een (aanzienlijk) deel van de trek 's nachts plaatsvindt. Het grootste aantal trekkers op één dag is 8 (Eemshaven, 5 mei 2000). In Breskens waar, net als in de Eemshaven, in april-mei vrijwel dagelijks geteld wordt, werden in 1989-2006 slechts 15 trekkende Steltkluten genoteerd (max. 4 op 6 mei 2000).

Pleisterplaatsen en broedgebieden

Steltkluten worden in het gehele land gezien maar duiken in sommige gebieden vaker op dan in andere (figuur 2). Koploper is het Rammegors en aangrenzende Stinkgat

Zld, waar de soort in 15 van de 18 jaren met BSP-waarnemingen verscheen (alleen in 1991, 2004 en 2006 ontbrekend). De locatie is ook als broedgebied interessant: in 9 BSP-jaren waren er broedgevallen (in totaal 28 paren, maximaal 5 in 1993 en 1999; RIKZ). Min of meer vaste gebieden zijn verder het Lauwersmeer (13 jaren, broedvogel in de Ezumakeeg in 1998-2002 met maximaal 9 paren), de Oostvaardersplassen (13 jaren, waarvan in 3 ook broedvogel, max. 10 paren in 1989) en het Zoommeer en aangrenzende Markiezaatsmeer (10 jaren, broedvogel in 6 jaren, max. 14 paren in 1992). Op de Hellegatsplaten, in de omgeving van Oostburg/Groede Zld en op het Eemshaventerrein is de soort gemiddeld eens per twee jaar gemeld. In het binnenland stammen relatief veel waarnemingen uit de Ooijpolder bij Nijmegen (5 jaren).

Losse meldingen en broedvogels

Het aantal waargenomen Steltkluten fluctueert sterk van jaar op jaar en staat duidelijk in verband met het aantal broedvogels (figuur 3). Dit is geen verrassing, aangezien er in ons land geen Steltkluten doortrekken naar noordelijker of oostelijker gebieden. De vogels die vanuit het zuiden onze kant opvliegen, zijn op zoek naar geschikte broedplekken. De fluctuaties van de Vlaamse broedpopulatie (0-23 paren in 1994-2005) komen dan ook goed overeen met de Nederlandse situatie. In Vlaanderen waren in 2000 en 2005 relatief veel broedvogels aanwezig (23 resp. 10 paren), terwijl de soort in 1994-98 en 2002-04 (vrijwel) ontbrak (INBO).

Uitwisseling met Frankrijk

In de database van het Vogeltrekstation zijn zes terugmeldingen opgenomen die een relatie met Frankrijk aangeven. Drie vogels

zijn geringd in Nederland en teruggemeld uit Frankrijk. De vroegste melding komt uit 1931 (!). Een pul van het enige Nederlandse broedpaar dat jaar werd op 20 juli in Limburg geringd en 39 dagen later geschoten in Oise, Noord-Frankrijk, ruim 300 km naar het zuidwesten. Een pul uit Zeeland uit 1958 (minimaal 26 paren in Nederland) werd drie jaar later geschoten in de Camargue en een Noord-Hollandse pul uit 1965 (40 paren in Nederland, hoogste aantal ooit) sneuvelde twee maanden later in Charente bij Bordeaux. Een in Morbihan (Bretagne) in 1991 geringde vogel liet zich twee jaar later aflezen in Zeeland en een pul geringd in 1983 in de Vendée ten noorden van Bordeaux zat tien jaar later in dezelfde provincie. De laatste melding betreft een volgroeide vogel, geringd in juli 1987 in Charente-Maritime, waarvan de kleuringen in mei-juni 1989 werden afgelezen in Zeeland. Een zevende terugmelding in de database zou een gekleurde exemplaar kunnen worden dat op 4 mei 2007 in Groningen werd gefotografeerd (www.dutchbirding.nl).

Droogte in het zuiden

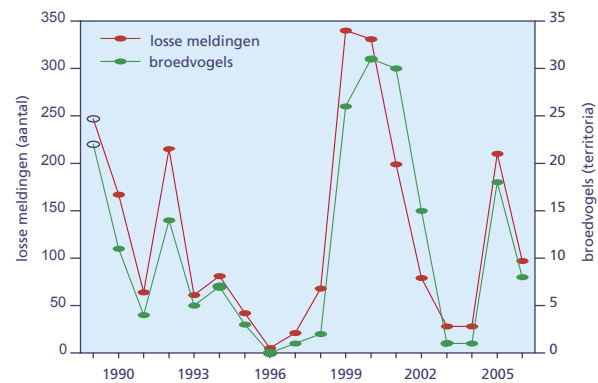
Al in de jaren vijftig van de vorige eeuw bestond het idee dat er een verband is tussen het aantal (broedende) Steltkluten in Noordwest-Europa en droogte in Zuid-Europese broedgebieden, met name Spanje en Zuid-Frankrijk. Om dit te toetsen wordt het aantal waargenomen Steltkluten in ons land vergeleken met de neerslagcijfers in het zuiden (bij gebrek aan informatie over waterstanden en verdamping, wat eigenlijk relevanter is). Dit bevestigt dat we inderdaad bij

weinig winterse regenval in (vooral) Spanje of Zuid-Frankrijk meer Steltkluten te zien krijgen, al vormen sommige droge jaren uitbijters (figuur 4). Omgekeerd werden in 1996, toen in Zuid-Frankrijk en Spanje twee keer de normale hoeveelheid regen viel, slechts 4 solitaire Steltkluten in ons land gemeld en kwam er geen enkel paar tot broeden.

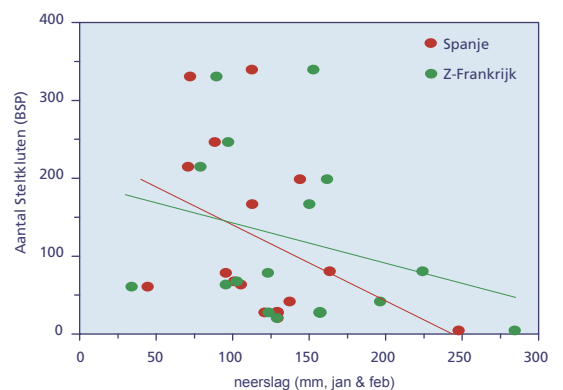
Opmerkelijke exemplaren

In 1992 broedde een ontsnapte vrouwtje Amerikaanse Steltklut samen met een 'gewone' Steltklut op de Molenplaat in het Zoommeer NBr (P. Meiningen e.a.). Uit Limburg zijn twee waarnemingen bekend van solitaire Amerikaanse Steltkluten (september-oktober 1995, augustus - oktober 2002). Dat ook 'gewone' Steltkluten uit gevangenschap kunnen ontsnappen, bewezen vogels in de winters van 2003/04 en 2004/05 bij Ellewoutsdijk Zld (blauw ringetje) en september 2006 bij Ede Gld (gele ring). Een opvallende verschijning was een vrij zekere hybride Klut x Steltklut in het voorjaar van 2004 in De Blikken, Zeeuws-Vlaanderen. Vrijwel zeker dezelfde vogel werd enkele weken later gefotografeerd bij Culemborg (www.birdpix.nl).

Arjan Boele & Erik van Winden

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Steltklut in Nederland in 1989-2006 met losse meldingen (BSP) en als broedvogel (2006 voorlopig aantal, SOVON & CBS).

Figuur 4. Neerslag in januari-februari 1989-2004 in Spanje (gemiddelde van 12 weerstations) en de zuidelijke helft van Frankrijk (gemiddelde van 15 weerstations) in relatie tot het aantal Steltkluten in ons land (BSP).